

do skupiny zemí s nízkým indexem HDI (pod 0,5) v současnosti patří výhradně země subsaharské Afriky, ale ve vývoji jejich HDI došlo k výraznému pokroku. Například HDI Sierry Leone, která se stabilně drží na poslední příčce, stoupla z hodnoty 0,048 na 0,336. Další srovnání dokazující pokrok v HDI je fakt, že od roku 1991 se 18 subsaharských států posunulo ze skupiny zemí s nízkou hodnotou HDI do skupiny zemí se střední hodnotou.

Celý sborník svým bezpodmínečným odsouzením rozvojové spolupráce působí velmi jednostranně a zaujatě. Patrně je to zejména z příspěvků z druhé části, která, přestože by měla být pouze doplňkem k textům ze semináře, tvoří dvě třetiny obsahu. Některým autorům by prospěl výraznější odstup od tématu, nezbytný v analytických studiích. Zejména texty Václava Klause nebo Tomáše Munziho místy připomínají svou agresivní stylistikou politickou agitku. Co je do jisté míry pochopitelné u Klausova příspěvku, který je přepisem jeho projevu, působí velmi rušivě u práce doktora VŠE T. Munziho, některými formulacemi evokující spíše článek z bulvárního tisku než odborný text. Několik vět pro ilustraci: *„Pokud se ekonomové začnou bavit o chudobě a třetím světě, stoupne většině z nich tlak a jejich srdíčko začne bušit o poznání rychleji [...] Třpyt a bavenost ekonomické prosperity najednou pohasíná tváří tvář tomu, kdy pohled na beznadějně hne svědomím skoro každého z nás“* (s. 61). *„Jde o naprosté intelektuální a etické selhání západních elit, které většinově podporují nacionálně-protekcionistický společenský model a jako úlitbu naprosto zvrácenou a pokryteckou rozvojovou pomoc“* (s. 67). Že lze kritizovat rozvojovou pomoc objektivně a bez emocí, dokazují naopak příspěvky Mojmira Hampla nebo Martina Slaného.

I přes zmíněné výhrady nelze zájemcům o rozvojovou problematiku doporučit nic jiného než si sborník přečíst. Po obsahové stránce sice nepřichází s novými argumenty, ale velmi zdařile shrnuje negativní aspekty rozvojové pomoci kritizované ze strany neolibérálních ekonomů. A vzhledem k omezenému přístupu k zahraniční literatuře na toto téma a nepřilíhající publikacně zdatným autorům domácím je pro českého čtenáře velmi příjemné si přečíst něco z tohoto oboru v rodném jazyce. Nezbyvá ovšem než si přát, že se mu snad v dohledné době do ruky dostane i kvalitnější práce.

Iva Zwingerová

Gabriele Metzler, **Der deutsche Sozialstaat. Vom bismarckschen Erfolgsmodell zum Pflegefall.** Stuttgart – München – Freiburg: Deutsche Verlags-Anstalt, 2006, 267 s. ISBN 3-421-05489-4

V létě 2009 byla článkem „Revoluce rozdávající ruky“ filozofa Petera Sloterdijka ve Spolkové republice Německo znovu obnovena debata týkající se krize německého sociálního státu. Řešení nabídnuté Sloterdijkem bylo poněkud drastické: předložil německé veřejnosti možnost zrušení daňové povinnosti, respektive zavedení systému dobrovolných

daní. Naprosto odlišné řešení krize nabízí publikace „Německý sociální stát. Od Bismarckova úspěšného modelu k případu pro opatrovníka“. Autorka předkládá vedle zevrubné analýzy německého sociálního systému taktéž tezi, že se postmoderní společnost nevylučuje s prvky sociálního státu. K řešení krize německého modelu, respektive modelu sociálního státu obecně, navrhuje využít globalizace, v našich podmínkách pak evropské integrace k vytvoření evropského sociálního státu. Před podrobnějším rozebráním této myšlenky, kterou čtenář nalezne až v úplném závěru publikace, je však vhodné naznačit, na čem autorka svou tezi evropského sociálního státu postavila.

V úvodu se Gabriele Metzler nejprve velmi podrobně věnuje vzniku a vývoji moderního systému sociálního zabezpečení let 1880–1930, které považuje za klíčové pro zformování moderního německého sociálního státu, neboť v něm byly položeny a dále rozvíjeny základy, na nichž stojí dodnes. Předkládá zde vyčerpávající analýzu vývoje sociálního státu včetně jednotlivých zákonů sociálního zabezpečení, okolností, které vedly k jejich vzniku a reakce ve společnosti na jejich uzákonění, ať už z pohledu vládních elit či pracujících vrstvy. Za tři základní pilíře celého systému považuje zákony z 80. let 19. století, tedy zákon o zdravotním pojištění, zákon o úrazovém pojištění a zákon o invalidním pojištění a pojištění ve stáří. Za „otce“ sociálního systému považuje, stejně jako historie samotná, kancléře Bismarcka. Zde však zdůrazňuje skutečnost, že byt to byl právě Bismarck, kdo fyzicky uvedl do pohybu soukolí, které se dodnes točí, byly prvotním hybatelem společenské poměry, respektive nutnost reagovat na změny společenského uspořádání. Nebo, jak říká sama autorka, na počátku byl sen o životě bez bídy a těžkostí.

V tomto momentě se autorka vrací do historie, k předpokladům pro vznik sociálního státu, které vykristalizovaly koncem 18. století, respektive v první polovině 19. století. V tomto období dochází k velkým společensko-kulturním změnám. Rodí se nová struktura celé společnosti. Je to období přechodu od tradiční společnosti ke společnosti industriální, tedy moderní. Staré feudální pořádky zanikají, je uzákoněna svoboda pohybu a podnikání. Nová, do té doby neznámá mobilita, nově nabytá svoboda a s ní spojené masové stěhování do měst s sebou však přináší sociální problémy v nevídaných rozměrech. Jediným možným řešením těchto problémů jsou státní intervence. Toto převzetí role, kterou dříve zastávaly církve, nebo ji vzájemně ztvárňovali lidé žijící v jednom úzkém společenství, považuje za rozhodující moment pro vznik sociálního státu. Stručně řečeno, Metzlerová opakuje tezi, že prvotním hybatelem byly ekonomické, sociální, politické a kulturní podmínky. Tato skutečnost kontinuálně provází celý vývoj německého sociálního státu. A jak ukáže autorka v závěru knihy, zejména společenské a kulturní podmínky by mohly být taktéž východiskem ze současné krize modelu sociálního státu.

Po předložení argumentů následuje další velmi podrobný pochod vývojem sociálního systému Německa. Tentokrát procházíme s autorkou obdobím nacionálního socialismu, tedy i opatřeními za druhé světové války, návazně dobou poválečného uspořádání, směřujícího ke vzniku dvou německých států s odlišným vývojem sociálního systému a posléze přes opětovné sloučení těchto dvou „německých sociálních států“ až do současnosti.

Tím se dostáváme k současné krizi německého moderního sociálního státu. Zde autorka rozlišuje tři spolu úzce související aspekty této krize – ekonomický, politický

a sociokulturní: příliš drahý a nákladný byrokratický sociální stát, politicky neefektivní z hlediska stále problematičtějšího obhájení dalších sociálních výdajů, jejichž pokrytí s sebou nutně nese vyšší daňové odvody nebo zvýšení státního dluhu. Toto pak vede k „sociokulturní krizi“ sociálního státu, ke snaze o individualizaci vůči sociálnímu státu na jedné straně a snaze zachování systému v celé jeho podobě na straně druhé. Tyto rozdílné požadavky se pak odrážejí v politické neefektivnosti, která směřuje k ekonomickým těžkostem, a bludný kruh se uzavírá. V závěru charakteristiky současné krize upozorňuje Metzlerová na její hlavní příčiny, které spatřuje v tom, že německý sociální stát je produktem moderní společnosti, a není tedy uzpůsoben podmínkám společnosti postmoderní. Autorka varuje, že pokud nedojde k reakci na tyto skutečnosti, může dojít k zániku nynějšího modelu sociálního státu.

Základní skutečnost, na níž by se sociální systém měl adaptovat, spatřuje Metzlerová v globalizaci. Ta s sebou přinesla množství negativních prvků, ať je to vznik nadnárodních korporací, které jsou orientovány čistě na zisk a jejichž charakteristickým rysem je přesun finančních aktivit do zemí s levnější pracovní silou či menším daňovým zatížením, nebo postupné stírání a rozměňování kulturní a společenské heterogenity. Právě prolínání kulturních, společenských i politických prvků jednotlivých států však může být dle autorky velmi pozitivně a prakticky využito. Tady se Metzlerová opět vrací k tezi, že prvotní příčinou vzniku sociálního státu byl společensko-kulturní vývoj, respektive přerod společnosti agrární ve společnost moderní, industriální. Nyní nestojíme na počátku dalšího nového věku společnosti, už se v něm nacházíme. Kontinuita vývoje společnosti s sebou nutně nese nejen zánik starých struktur, ale také plynulé pokračování ve starých porádcích, jen v odlišné podobě. Podoba, kterou nabízí Metzlerová, již byla naznačena. Je to evropský sociální stát.

S vnitřním trhem Evropské unie vystaly nové možnosti týkající se hospodářství, obchodu a investic. S tím spojená negativa, která jsou stejná jako zmíněná negativa globalizace, se odrážejí jak v počtu nezaměstnaných v určitých regionech, tak v růstu sociálních rozdílů ve společnosti a poté se zákonitě projeví na pocitu solidarity mezi nimi. Proto navrhuje autorka pokračovat ve vývoji evropské integrace jiným směrem než doposud. Vedle snahy o koordinaci v hospodářství, vnitřních a zahraničně politických otázkách by se měly členské státy pokusit koordinovat také své principy sociálního zabezpečení, čímž by došlo ke zmírnění zmíněných společenských a sociálních problémů. Jak však sama autorka říká v závěru své knihy, je velmi těžké odhadnout, zda by byl tento model úspěšný.

S jistotou se dá pouze říci, že autorkou nabídnuté řešení je jedno z možných východisek z dlouhodobé krize evropského modelu sociálního státu, který na konci této krize nebude existovat ve stejné podobě, v jaké ho známe dnes. Otázkou zůstává, kterým směrem bude veden další krok v jeho vývoji, respektive zda zůstane zachována kontinuita stodvacetiletého vývoje německého sociálního státu, zda bude přerušena, a jakým směrem se v tom případě bude dál ubírat. Publikace obsahuje poznámkový aparát i rozsáhlý soupis literatury, z níž autorka vycházela.

Kristina Jašková